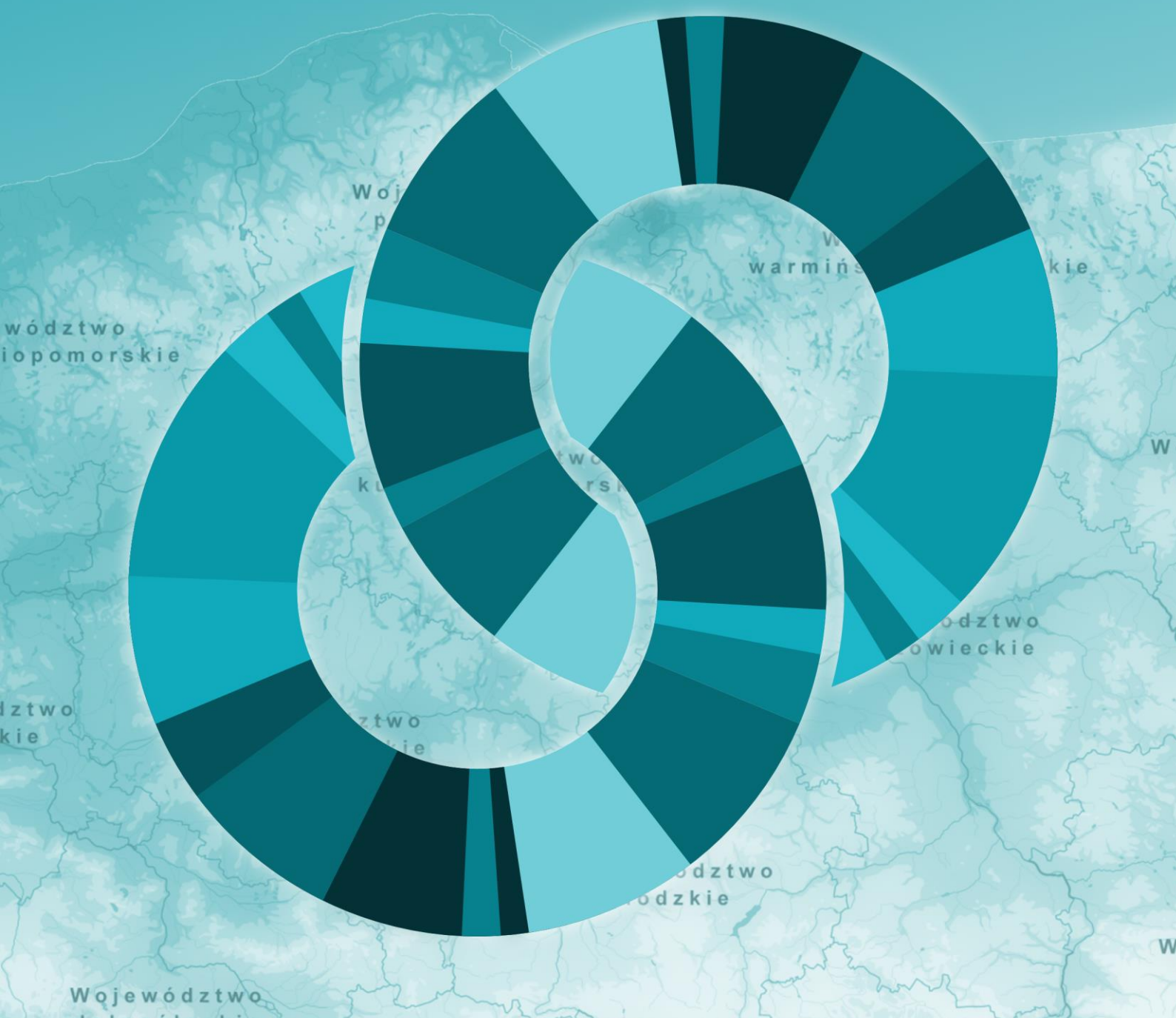

HANDEL LUDŹMI

2014

Warszawa 2015

Przygotowano w ramach realizacji
Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2013-2015

SPIS TREŚCI

Wstęp

- I. Obraz zjawiska. Analiza trendów
- II. Pokrzywdzeni/ofiary
- III. Zwalczanie handlu ludźmi - dane statystyczne
- IV. Oskarżenia / podejrzani
- V. Zmiany w prawie
- VI. Nowe rozwiązania dotyczące przeciwdziałania handlowi ludźmi
- VII. Istotne kwestie z zakresu współpracy międzynarodowej

WSTĘP - Do przygotowania raportu wykorzystano:

1. Analiza stanu zagrożenia przestępczością handlu ludźmi w 2014 roku, opracowane w Wydziale do walki z Handlem Ludźmi Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji
2. Sprawozdania Straży Granicznej z działalności z obszaru zwalczania i zapobiegania handlu ludźmi za rok 2014, przygotowane w Zarządzie Operacyjno-Śledczym Komendy Głównej Straży Granicznej
3. Sprawozdanie z monitoringu postępowań przygotowawczych, których przedmiotem jest handel ludźmi i nielegalna adopcja za 2014 rok, opracowane w Departamencie ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Generalnej
4. Sprawozdanie z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w 2014r.
5. Sprawozdanie końcowe z wykonania zadania publicznego Prowadzenie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2014 r.
6. Sprawozdanie w sprawie osób osądzanych w pierwszej instancji wg właściwości rzeczowej za rok 2014, przygotowane przez Departament Strategii i Deregulacji Ministerstwa Sprawiedliwości
7. Raport „Trafficking in human beings. 2015 edition” przygotowany przez Eurostat
8. Raport „United Kingdom Human Trafficking Centre. National Referral Mechanism Statistics 2013”, opracowany przez brytyjską Krajową Agencję ds. Przestępczości - NCA

Handel ludźmi to przestępstwo o globalnej skali, występujące w większości krajów świata. Jego istotą jest zniewolenie osoby lub osób (za pomocą różnych metod i środków) w celu wykorzystania. Stąd, handel ludźmi określany jest często jako współczesne niewolnictwo. Metody wykorzystywane przez sprawców nie muszą mieć charakteru przemocy, czy bezpośredniego przymusu. Handel ludźmi pozostaje jednak przestępstwem nawet jeżeli odbywa się za zgodą ofiary.

Handel ludźmi jest zagrożony karą pozbawienia wolności na okres nie krótszy niż 3 lata. Jednocześnie jest to jedno z nielicznych przestępstw, których przygotowywanie również jest karalne.¹

Polska jest jednocześnie krajem pochodzenia, krajem tranzytowym oraz krajem docelowym dla ofiar. Poza Polakami, stanowiącymi zdecydowaną większość ofiar, w Polsce identyfikowane są ofiary pochodzące m.in. z Europy Wschodniej i Azji.

W roku 2014 Policja zanotowała spadek przestępczości związanej z handlem ludźmi w stosunku do roku 2013 – liczba przestępstw stwierdzonych spadła z 186 do 76. Podobnie Straż Graniczna, która w 2014r. prowadziła 11 spraw związanych z handlem ludźmi, a w 2013r. – 16. Prokuratura natomiast zarejestrowała w 2014r. 65 postępowań przygotowawczych w sprawach o handel ludźmi (61 spraw z art. 189a§1kk i 4 sprawy z art. 189a§2kk).

¹ Art. 189a kodeksu karnego § 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

FORMY WYKORZYSTANIA OFIAR HANDLU LUDŹMI

Najbardziej dynamicznym elementem zjawiska handlu ludźmi są formy wykorzystania ofiar tego przestępstwa. Przez wiele lat w Polsce formą wykorzystania, najbardziej dostrzegalną społecznie, była eksploatacja seksualna. Ta forma nadal dominuje, zauważalny jest jednak wzrost innych form, takich jak handel ludźmi do pracy przymusowej, do żebrania, wyludzania kredytów i świadczeń socjalnych, a także zawieranie fikcyjnych małżeństw z obcokrajowcami.

WYKORZYSTANIE W SEKS-BIZNESIE

Handel ludźmi w celu **eksploatacji seksualnej** kobiet jest wciąż dominującą formą tego przestępstwa i dostrzec tu można również najwięcej trwałych mechanizmów, niezmiennych od wielu lat. Przestępstwa w przeważającej większości dotyczą płci żeńskiej i są dokonywane na szkodę tak Polek, jak i cudzoziemek w Polsce, a także obywaterek Polski za granicą kraju. W roku 2014, Policja zidentyfikowała w Polsce 62 przestępstwa handlu ludźmi w celu wykorzystania w prostytucji, pornografii i innych formach seksualnego wykorzystania, co stanowi 81,6% wszystkich spraw o handel ludźmi.

Również Straż Graniczna identyfikuje handel ludźmi jako jedną z najbardziej widocznych form tego procederu. Wykorzystywanie kobiet, głównie obywaterek Bułgarii, do prostytucji identyfikowane jest w związku z tzw. „prostytucją przydrożną” oraz zatrudnianiem kobiet w agencjach towarzyskich czy też domach publicznych ulokowanych w prywatnych mieszkaniach, tzw. „mieszkaniówkach”.

Także ze statystyk Prokuratury Generalnej wynika, że dominującą formą wykorzystania w handlu ludźmi jest eksploatacja seksualna. W 2014r. były to 33 postępowania na 65 zarejestrowanych.

Sprawy prowadzone przez Policję

Jedną z takich spraw w 2014 roku było wykorzystywanie seksualne Polek w prostytucji przydrożnej i agencjach towarzyskich, położonych na terenie Skierniewic, Tomaszowa Mazowieckiego i Nowego Dworu Mazowieckiego. Policjanci z Komendy Miejskiej w Skierniewicach ustalili, że kobiety były wyszukiwane tzw. pocztą pantoflową wśród osób, znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej, w Polsce centralnej. Organizatorzy obiecywali kobietom wysokie zarobki, bezpieczeństwo, a nawet pomoc w opiece nad dziećmi. Kobiety mogły liczyć też na zakupy odzieży i opiekę lekarską. Zarobki kobiet i ich podział były ewidencjonowane - pokrzywdzone zmuszane były do oddawania 50 – 60 % dziennych zarobków. W grudniu 2014r. zatrzymano 13 obywateli Polski - zarzuty stręczycielstwa i sutenerstwa w związku z udziałem w zorganizowanej grupie przestępczej usłyszało 8 mężczyzn i 5 kobiet, w tym 2 sprawców usłyszało zarzut usiłowania handlu ludźmi. 6 osób zostało tymczasowo aresztowanych, a wobec pozostałych zastosowano dozory, poręczenia majątkowe oraz zakaz opuszczania kraju.

Również w 2014 roku, zidentyfikowano w Warszawie 3-osobową grupę Polaków, którzy w okolicy Dworca Centralnego, wprowadzili w błąd Polkę, obiecując jej zatrudnienie pracy w barze na terenie Londynu. Po uzyskaniu od niej zgody na wyjazd, opłacili jej przelot do Londynu, gdzie została odebrana przez kolejne dwie osoby narodowości polskiej i umieszczona w wynajmowanym domu. Pod pozorem zameldowania, odebrano jej dowód osobisty, a następnie oświadczone, że będzie pracować jako prostytutka, określając jednocześnie jakie usługi i za jakie kwoty ma oferować. Sprawcy grozili, że nigdy nie wróci do Polski, jeżeli nie odpracuje kosztów jej transportu, poniesionych przez sprawców.

Straż Graniczna podjęła w 2014 roku działania w celu zwalczania „prostytcji przydrożnej”.

Sprawy prowadzone przez Straż Graniczną

Obywatele Bułgarii, zajmujący się handlem ludźmi w obszarze tzw. „prostytcji przydrożnej”, są z reguły pochodzenia romskiego. Werbunek kobiet do prostytucji następuje w Bułgarii. Zdarzają się również przypadki, że kobiety są sprzedawane przez rodziny. Wiąże się to z sytuacją ekonomiczną panującą w Bułgarii, brakiem pracy i wykształcenia. Często jest też uwarunkowane kulturowo, a mianowicie zawieraniem „ślubów” przez dziewczynki w wieku lat ok. 12 z dorosłymi mężczyznami, którzy po jakimś czasie nie są zainteresowani związkiem i w ten sposób kobiety (w tym także małoletnie) trafiają do prostytucji, gdyż nie mają się z czego utrzymać (nie mają zawodu, męża, domu, etc.). Większość kobiet, przybywających do Polski, ma świadomość tego czym będzie się zajmowała. Wyjazdy następują grupami. Wykorzystywane do prostytucji kobiety uzależnione są psychicznie i materialnie od utrzymujących je handlarzy, identyfikują się ze sprawcami, nie są skłonne współpracować z organami ścigania. Zarówno pokrzywdzone, jak i sprawcy posługują się specyficznym językiem, stanowiącym konglomerat języków: tureckiego i bułgarskiego, stąd trudności w komunikowaniu się z nimi.

W ubiegłym roku, w wyniku śledztwa, prowadzonego przez Morski Oddział Straży Granicznej zidentyfikowano 2 obywatelki Bułgarii oraz 1 obywatelkę RP jako ofiary handlu ludźmi i zatrzymano 6 obywateli Bułgarii. Jednemu z nich przedstawiono zarzut handlu ludźmi, a pozostałym zarzut czerpania korzyści z nierządu.

PRACA PRZYMUSOWA

Drugą najczęściej pojawiającą się formą wykorzystania w ramach przestępstwa handlu ludźmi jest **zmuszanie do pracy**. Modus operandi polega na wcześniejszym wprowadzeniu ofiar w błąd co do warunków pracy, zakwaterowania, wynagrodzeń. Płace są niewypłacane bądź wypłacane niezgodnie z obietnicą, pokrzywdzeni są przetrzymywani w miejscu zamieszkania, a kwaterowani są w miejscach, których standard odbiega znacznie od norm powszechnie przyjętych. Osoby te mają często ograniczoną swobodę poruszania się, są pozbawione możliwości korzystania z telefonów, lub ich rozmowy są kontrolowane, odbierane są im paszporty i inne dokumenty. Pokrzywdzeni zmuszani są do ponoszenia opłat, powodujących spiralę długu etc.

W 2014r. Policja zidentyfikowała 13 przypadków handlu ludźmi do pracy przymusowej, a Prokuratura - 8. Natomiast Straż Graniczna zidentyfikowała w ubiegłym roku 34 ofiary handlu ludźmi do pracy przymusowej, w tym 3 przypadki ofiar, wyzyskiwanych w gospodarstwach domowych jako pomoce domowe.

Sprawy prowadzone przez Straż Graniczną

W 2014r. Placówka Straży Granicznej w Katowicach-Pyrzowicach prowadziła sprawę obywateli Filipin – ofiar handlu ludźmi do pracy przymusowej. Cudzoziemcy zostali zrekrutowani na Filipinach przez działającą tam legalnie agencję, z którą nawiązała kontakt firma, działająca na terytorium RP. Kontrakty zawarte przez cudzoziemców na terenie Filipin (sporządzone w języku angielskim i polskim) całkowicie różniły się od kontraktów, przedstawionych im do podpisu i realizacji w Polsce. Ponadto, cudzoziemcom dawano do podpisu dokumenty in blanco. W umowie, zawartej na terenie Filipin, zagwarantowano cudzoziemcom pracę w ustalonych godzinach, z płatnymi nadgodzinami, gwarancją zakwaterowania i wyżywienia. Ponadto gwarantowano im zwrot kosztów przelotu i wizy. Kontrakty w Polsce były całkowicie odmienne i sporządzone wyłącznie w języku polskim. Były to umowy o dzieło, obligujące cudzoziemców do zbioru określonej ilości pomidorów - 20 ton na miesiąc. W przypadku nie zrealizowania dzieła, umowa zakładała kary umowne. Dodatkowo, pracodawca zatrzymał paszporty cudzoziemców. Na wyjazd do Polski cudzoziemcy zaciągnęli kredyty, aby dokonać wpłat za uruchomienie procedury wyjazdu (4000-5000 USD). Sprawa jest w toku.

W kwietniu 2014r. w Legnicy zapadł wyrok w sprawie tzw. obozu pracy w Ścinawie. Trzy osoby (dwoje obywateli Rumunii i Polka, żona jednego z nich) skazane zostały za handel ludźmi. Osoby te w latach 2006-2012 zwerbowały 28 obywateli Rumunii, których następnie przetransportowali do Polski i umieścili na posesjach w okolicach Ścinawy. Byli oni werbowani w małych wsiach w Rumunii. Oskarżeni wprowadzali ich w błąd co do warunków pracy oraz wykorzystali ich krytyczne położenie i stan bezradności, wynikające z nieznajomości języka i braku środków do życia. Sprawcy ukrywali dokumenty ofiar, zabierali telefony, racjonowali wyżywienie, stosowali przemoc i groźby bezprawne, uporczywie naruszali także prawa pracownicze. Pokrzywdzeni byli kwaterowani w ciasnych pokojach, bez ciepłej wody. Sprawa wyszła na jaw, gdy w 2012r. dwoje Rumunów uciekło i zostało zatrzymanych bez dokumentów. Akt oskarżenia w tej sprawie został skierowany do sądu w grudniu 2012r.

ZMUSZANIE DO ŻEBRANIA

Zmuszanie do żebrania jest w statystykach za 2014r. obecne w bardzo niewielkim zakresie – Policja ujawniła jedno takie zdarzenie (pokrzywdzonym i sprawcami byli cudzoziemcy). Natomiast Straż Graniczna zidentyfikowała 3 przypadki handlu ludźmi do żebrania, a Prokuratury prowadziły w ubiegłym roku 5 takich spraw.

W Polsce do żebrania zmuszani są często obywatele Rumunii, natomiast Polacy stają się ofiarami tego przestępstwa poza granicami kraju

Sprawy prowadzone przez Policję

W 2014r. funkcjonował Wspólny polsko-rumuński Zespół Śledczy - Joint Investigation Team. Jednostki polskie i rumuńskie prowadziły śledztwo w sprawie o handel ludźmi, gdzie podejrzanymi było 2 obywateli Rumunii, którzy werbowali i transportowali do Polski obywateli Rumunii, pochodzenia romskiego, stosując wobec nich przemoc, groźby bezprawne, podstęp oraz wykorzystując ich krytyczne położenie. Następnie zmuszali ich do żebrania.

Zarząd CBŚP w Lublinie prowadził sprawę, dotyczącą działalności zorganizowanej grupy przestępczej, zajmującej się werbowaniem i wywożeniem osób z terytorium Polski do Finlandii, gdzie wykorzystywane były do nielegalnej pracy, w tym do żebractwa. Pokrzywdzonych w tej sprawie było 150 osób. W 2014r. Policja zatrzymała 8 mieszkańców województw mazowieckiego i lubelskiego, którym łącznie przedstawiono 31 zarzutów, w tym 22 zarzuty z art. 189a § 1 k.k. Grupa, składająca się z obywateli Polski, oferowała ludziom bezrobotnym rzekomo atrakcyjną i dobrze płatną pracę w Finlandii. Zwerbowane osoby były transportowane busami przez Litwę, Łotwę i Estonię do Finlandii, gdzie mieli wyznaczone przez organizatorów rejony pracy (wsie i miasteczka). Ich zadaniem był obchód domostw i mieszkań w wyznaczonym rejonie, pukanie do drzwi oraz pokazywanie kartki z napisanym w języku fińskim tekstem, z prośbą o nabycie obrazka lub figurki za dowolny datek lub o pomoc finansową. Zarobione, wyżebrane pieniądze musieli przekazywać organizatorom. Dodatkowo byli zmuszani do zapłaty za nocleg, dowiezienie na miejsce pracy oraz za figurki i obrazki. Gdy sprzedaż tych przedmiotów nie przynosiła oczekiwanych rezultatów, sprawcy zachowywali się agresywnie – zastraszali swoje ofiary, bili je, a także wywozili i porzucali w lesie, za miastem lub w innych trudno dostępnych komunikacyjnie miejscach.

Wykorzystywanie osób do wyłudzenia kredytów i świadczeń socjalnych można obecnie określić, jako najdynamiczniej rozwijającą się metodę działania zorganizowanych grup przestępczych, zajmujących się procederem handlu ludźmi. Działalność przestępcza w tym zakresie zdominowana została przez polskie grupy przestępcze, wykorzystujące z jednej strony luki w działaniu systemów finansowych i opieki społecznej państw takich jak Niemcy czy Wielka Brytania, z drugiej zaś trudną sytuację materialną osób pokrzywdzonych i chęć podjęcia przez nie pracy. Jakkolwiek w tej formie wykorzystania płeć i wiek pokrzywdzonych wydaje się nie mieć szczególnego znaczenia, większość ofiar to mężczyźni, zwykle

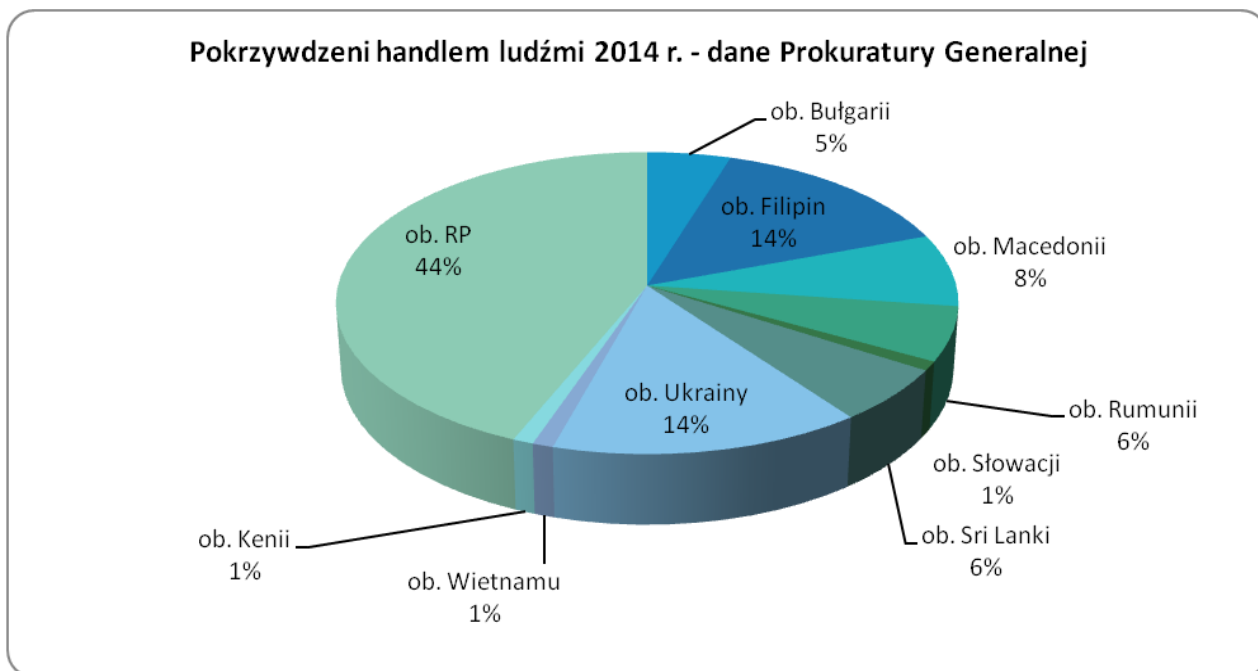
w średnim wieku. Większości zwerbowanych obiecywane jest podjęcie pracy fizycznej, np. w sektorze budowlanym czy w firmach sprzątających. Zdarza się, że sprawcy decydują się na transport całych rodzin, często wielodzietnych, ponieważ umożliwia to wyłudzenie dodatkowych świadczeń w kraju docelowej eksploatacji.

Jedną z form wykorzystania człowieka w handlu ludźmi jest **pozyskiwanie komórek, tkanek i narządów wbrew przepisom ustawy**². W 2014 roku nie wszczęto i nie prowadzono postępowań dotyczących tej formy handlu ludźmi. Planowane jest dalsze monitorowanie zjawiska, a także współpraca z Centrum Organizacyjno-Koordynacyjnym ds. Transplantacji „Poltransplant” oraz Krajowym Centrum Bankowania Tkanek i Komórek.

² Ustawa z 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów, Dz. U z 2005 r., nr 169, poz. 1411.

POKRZYWDZENI PRZESTĘPSTWEM HANDLU LUDŹMI

Zgodnie z danymi **Prokuratury Generalnej** w 2014r. status pokrzywdzonych nadano 103 osobom, w tym 45 obywatelom Polski i 58 cudzoziemcom. Wśród cudzoziemców, najliczniejszą grupę od lat stanowią obywatele ukraińscy.

Wśród ofiar przeważały kobiety – 78 osób, co stanowi prawie 76% wszystkich pokrzywdzonych handlem ludźmi w Polsce w 2014r., zidentyfikowano również 6 małoletnich.

W roku 2014r. **Straż Graniczna zidentyfikowała 48 osób, jako potencjalne ofiary handlu ludźmi w 11 prowadzonych śledztwach**. Najliczniejszą grupę stanowili obywatele Filipin. W grupie ofiar handlu ludźmi przeważały kobiety – 83% (40 osób), znalazło się tu również 2 małoletnich. Większość była wykorzystywana do pracy przymusowej – 31 osób, pozostali do prostytucji, żebractwa i w niewolnictwie domowym.

FORMA WYKORZYSTANIA	2014r.	w tym	obywatelstwo
Praca przymusowa	31	19	ob. Filipin
		6	ob. Sri Lanki
		2	ob. Ukrainy
		4	ob. Wietnamu
Prostytucja	11	3	ob. Ukrainy
		4	ob. RP
		4	ob. Bułgarii
Niewolnictwo domowe	3	2	ob. Filipin
		1	ob. Kenii
Żebractwo	3	3	ob. Rumunii

Policja zidentyfikowała w 2014 roku 50 osób, pokrzywdzonych przestępstwem handlu ludźmi. W większości były to kobiety (37 osób) wykorzystywane do prostytucji lub pornografii, w tym jedna osoba była nieletnia. Najliczniejszą grupę stanowiły obywatelki Ukrainy. 13 osób (w tym 7 mężczyzn) wykorzystywano do pracy o charakterze przymusowym.

POLSKIE OFIARY HANDLU LUDŹMI ZA GRANICĄ

Obywatele polscy stają się ofiarami handlu ludźmi także za granicą. Opublikowany w lutym 2015r. raport Eurostatu nt. handlu ludźmi zawiera **dane z lat 2010-2012. W tym okresie zarejestrowano w Unii Europejskiej 976 Polaków – ofiary handlu ludźmi, w tym 713 było wykorzystywanych poza Polską**: w Wielkiej Brytanii – 405 osób, Holandii – 187, Niemczech – 92, Francji – 12, Belgii – 6 i w Irlandii - 5 ofiar. Ponadto, zidentyfikowano pojedyncze osoby, obywateli polskich, pokrzywdzonych przestępstwem handlu ludźmi w Czechach, Danii, Finlandii, Luksemburgu, Szwajcarii i na Litwie.

Podobnie jak w Polsce, w krajach UE, najczęstszą formą wykorzystania jest eksploatacja seksualna (w tym zarówno zmuszanie do prostytucji, udział w przemyśle pornograficznym, jak również masaże i modeling) – w 2012r. dotyczyło to 66% ofiar. Kolejną formą wykorzystania to praca przymusowa (przede wszystkim: rolnictwo, budownictwo i przemysł tekstylny) – 20%, pozostałe – 13%.

Najwięcej przypadków wykorzystania Polaków do pracy przymusowej odnotowano na terenie Wielkiej Brytanii. Według danych Centrum do Walki z Handlem Ludźmi (UKHTC) na 2340 ofiar handlu ludźmi, zidentyfikowanych w 2014 roku, 81 osób to obywatele polscy, z czego troje to nieletni. Wśród polskich ofiar

handlu ludźmi w Wielkiej Brytanii przeważają mężczyźni – 71%, wykorzystywani najczęściej do pracy przymusowej.

Polskie ofiary handlu ludźmi były najczęściej rekrutowane przez Internet, a obietnica pracy zawierała również transport i zakwaterowanie. Ofiarami padały osoby bezrobotne lub bezdomne. Zazwyczaj były one obciążane prowizją od zatrudnienia, a także kosztami podróży i zakwaterowania, które odliczano od ich zarobków. Pensje były wpłacane na konta imienne, do których “posiadacze” nie mieli jednak dostępu. Korzystali z nich tylko sprawcy. Ofiary były zastraszane i stosowano wobec nich przemoc.

KRAJOWE CENTRUM INTERWENCYJNO-KONSULTACYJNE

Od kwietnia 2009r. funkcjonuje Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi (KCIK), finansowane w całości z budżetu państwa. KCIK jest zadaniem zlecanym przez Ministra Spraw Wewnętrznych organizacji pozarządowej wyłanianej corocznie w otwartym konkursie. Obecnie zadanie to realizowane jest wspólnie przez La Stradę - Fundację przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu oraz Stowarzyszenie PoMoc dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej.

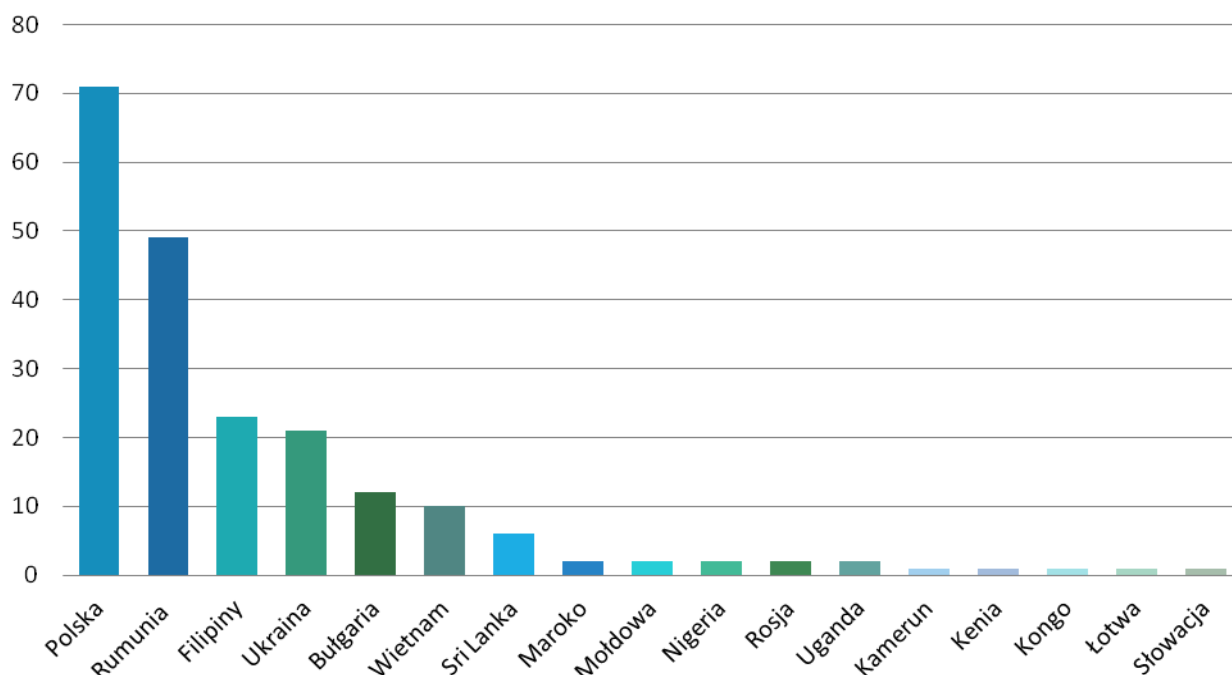
Z pomocy KCIK mogą korzystać również osoby niezidentyfikowane przez organy ścigania czy prokuraturę jako ofiary handlu ludźmi. Niemniej oferta pomocy może zostać skierowana tylko do tych osób, wobec których pracownicy Krajowego Centrum, posiadający doświadczenie we wsparciu ofiar tego przestępstwa, żywią przekonanie, że osoby te powinny zostać zidentyfikowane jako pokrzywdzeni tym przestępstwem. W ubiegłym roku, poza ofiarami handlu ludźmi, były to także ofiary pracy przymusowej, potencjalne ofiary handlu ludźmi, osoby poważnie zagrożone tym przestępstwem oraz ich rodziny, a także inne instytucje, udzielające pomocy i opiekujące się ofiarami handlu ludźmi.

W ubiegłym roku KCIK udzielił bezpośredniego wsparcia 207 osobom – ofiarom handlu ludźmi, w tym 71 obywatelom Polski (34,3%) oraz 136 cudzoziemcom (65,7%).

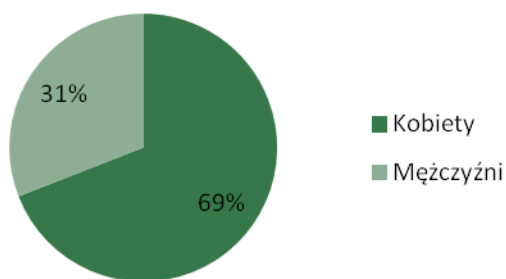
rok	Liczba ofiar korzystających ze wsparcia KCIK w okresie 2012 – 2014
2012	198 osób (89 ob. Polski i 109 cudzoziemców)
2013	222 osób (103 ob. Polski i 119 cudzoziemców)
2014	207 osób (71 ob. Polski i 136 cudzoziemców)

W grupie 136 cudzoziemców, beneficjentów KCIK dominowali obywatele Rumunii.

Kraje pochodzenia beneficjentów KCIK w 2014 r.

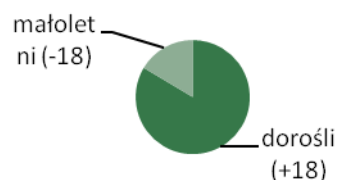
Płeć beneficjentów KCIK w 2014 r.

Beneficjenci KCIK to w zdecydowanej większości kobiety. Niemniej, analizując profil płci na przestrzeni ostatnich lat zauważyć można, że mężczyźni stanowią coraz liczniejszą grupę. W 2012 r. stanowili zaledwie 26% analizowanych przypadków, w 2013 r. - 27%, zaś w ubiegłym roku stanowili już 31% beneficjentów KCIK.

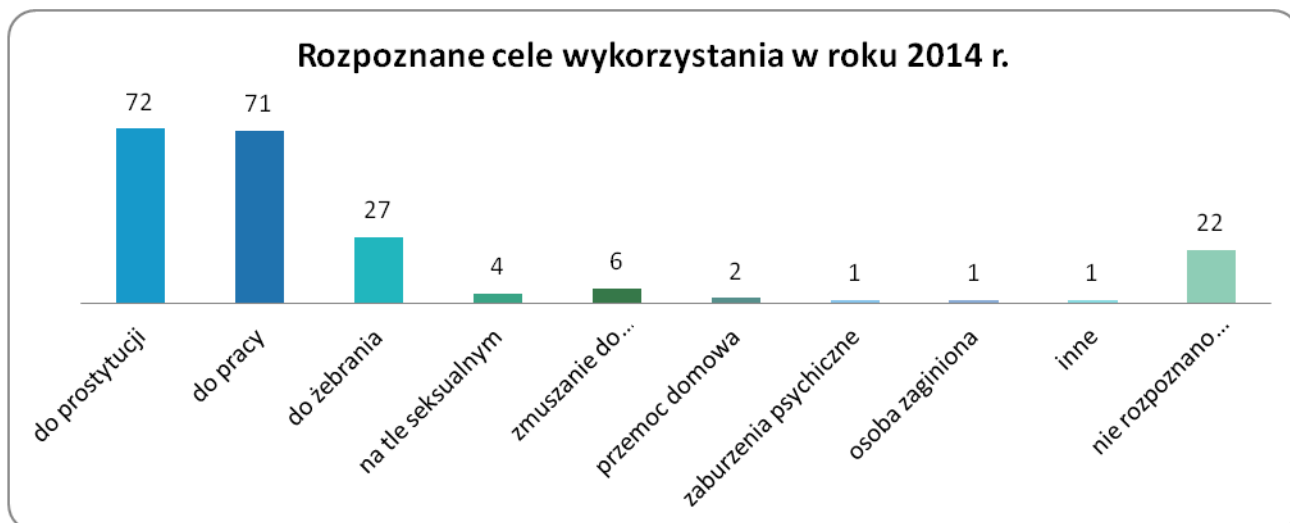
Z pomocy Krajowego Centrum korzystały przede wszystkim osoby dorosłe, stanowiąc blisko 90% wszystkich przypadków. Dzieci - beneficjenci KCIK to głównie cudzoziemcy. Niestety, liczba małoletnich ofiar zwiększa się – o ile w 2012r. do Centrum trafiło 16 małoletnich, w 2013r. - 31 małoletnich, a w 2014r. były to już 34 osoby.

Wiek beneficjentów KCIK w 2014 r.

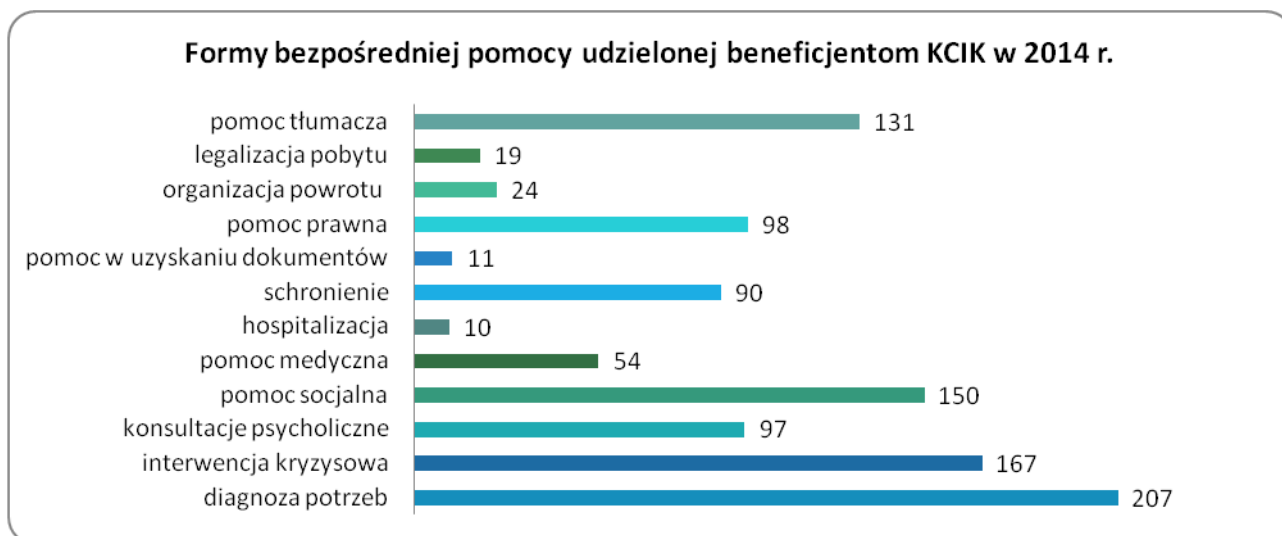
Większość beneficjentów KCIK padło ofiarą wykorzystania do prostytucji (34%) i do pracy (34%). Dotychczas najczęstszą formą wykorzystania była eksploatacja do prostytucji, zazwyczaj było to ok. 50% przypadków.

Do żebractwa eksploatowanych było 13% ofiar, odnotowano także przypadki przymusowych małżeństw (2,9%), eksploatacji na tle seksualnym (innej niż prostytutka - 1,9%) i przemocy domowej (1%).

Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne nie tylko udziela pomocy ofiarom handlu ludźmi, realizuje także wsparcie, doradztwo i działania profilaktyczne, skierowane do potencjalnych ofiar handlu ludźmi. Przedstawicielki KCIK organizują spotkania z tzw. grupami ryzyka, kontaktują się z mediami, a także – co może najważniejsze w ich działalności prewencyjnej – prowadzą telefon interwencyjny, gdzie każda osoba może uzyskać pomoc, wsparcie czy wyjaśnienie sytuacji, która wzbudza jej wątpliwości.

Nadal jednak podstawową formą działalności Centrum jest pomoc ofiarom handlu ludźmi. Ta pomoc to często przede wszystkim zapewnienie schronienia – w ubiegłym roku w schroniskach La Strady i Stowarzyszenia Po-MOC przebywało 57 osób. Ponadto, osoby, które zgłosiły się do KCIK mogą uzyskać pomoc psychologiczną, prawną, socjalną, w legalizacji pobytu czy organizacji powrotu do kraju pochodzenia.

DOBROWOLNE POWROTY

Biuro Międzynarodowej Organizacji do spraw Migracji (IOM) w Warszawie realizuje program pomocy w dobrowolnym powrocie. Jest on skierowany do cudzoziemców, którzy nie uzyskali w Polsce statusu uchodźcy ani innej formy ochrony, a także do pozostałych cudzoziemców, którzy nie mogą pozostać w Polsce. Program realizowany jest w oparciu o porozumienie z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji i współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Powrotu Imigrantów.

Począwszy od 10 marca 2012r., z możliwości ubiegania się o pomoc w dobrowolnym powrocie mogą korzystać także ofiary handlu ludźmi. W tym dniu weszło bowiem w życie, podpisane 26 października 2011r., *Porozumienie między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji zmieniające Porozumienie między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji w sprawie współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, sporządzone w Warszawie dnia 12 lipca 2005r.*, które rozszerza dotychczasową współpracę pomiędzy Ministrem a IOM w zakresie organizacji pomocy w dobrowolnym powrocie cudzoziemców opuszczających Polskę o ofiary handlu ludźmi.

W latach 2012-2013 (od daty wejścia umowy w życie) 30 osobom – ofiarom handlu ludźmi udzielono pomocy w dobrowolnym powrocie. **W 2014 roku było to 17 ofiar handlu ludźmi.**

Pomoc udzielana przez IOM obejmuje:

- doradztwo w zakresie powrotu, w tym szczegółowe informacje o kraju powrotu;
- pomoc w uzyskaniu dokumentu podróży, gdy to konieczne;
- badania medyczne, gdy to konieczne;
- organizację podróży powrotnej do miejsca docelowego w kraju powrotu;
- pomoc reintegracyjną.

Bardzo ważnym elementem oferowanej pomocy jest pomoc reintegracyjna. Osoby powracające do swoich krajów otrzymują w dniu powrotu kieszonkowe na zaspokojenie podstawowych potrzeb w pierwszych dniach po powrocie. Dodatkowa pomoc może być także przyznana na podstawie opracowanego przez cudzoziemca planu pomocy. Pomoc tę cudzoziemiec może przeznaczyć m.in. na rozpoczęcie lub prowadzenie działalności gospodarczej, edukację, odbudowę domu bądź subsydiowanie zatrudnienia.

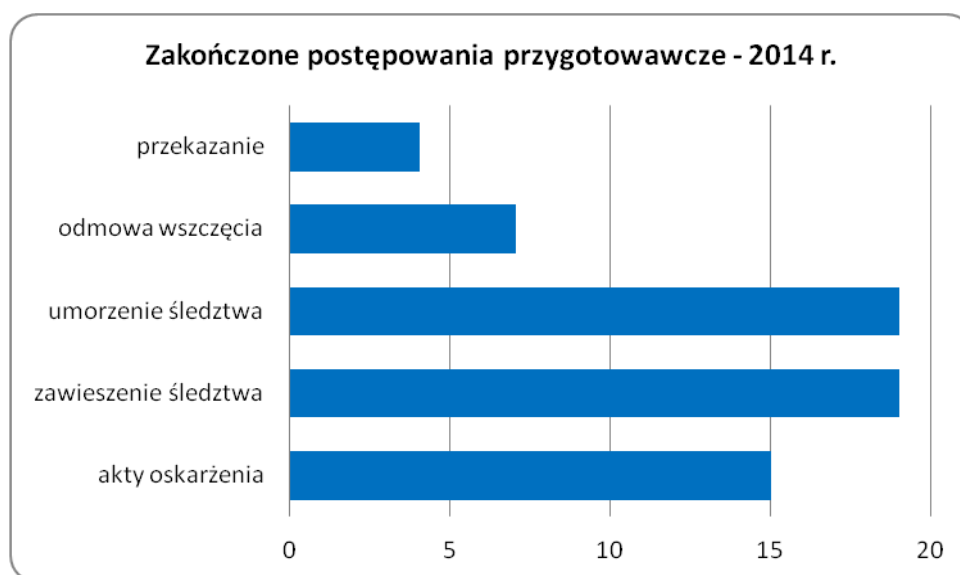
W 2014 roku, w ramach prac grupy eksperckiej ds. wsparcia i ochrony ofiar handlu ludźmi, opracowany został projekt mechanizmu dokonywania **oceny ryzyka w przypadku powrotu cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi** do kraju pochodzenia. Przygotowano narzędzia (w formie ankiet) do wykorzystania zarówno przez organizacje, zajmujące się ofiarą (i przygotowujące osobę do powrotu), jak również przez organy ścigania identyfikujące ofiary. Ustalono, że ocena ryzyka będzie dokonywana wyłącznie w przypadku powrotu cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi – obywateli państw trzecich oraz, w uzasadnionych przypadkach, obywateli państw Unii Europejskiej i będzie dotyczyła ofiar objętych „Programem wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi”. Wdrożenie procedury planowane jest na rok 2015.

ZWALCZANIE HANDLU LUDŹMI

Analizując dane **Prokuratury Generalnej** warto podkreślić, że o skali zjawiska należy wnioskować na podstawie liczby postępowań przygotowawczych wszczętych w danym roku kalendarzowym. Liczba zakończonych postępowań w danym roku kalendarzowym może przewyższać liczbę postępowań wszczętych. Wynika to z faktu, iż Prokuratura w danym roku zakończyła sprawy wszczęte w poprzednich latach, co jest rezultatem długiego okresu czasu, niezbędnego do ich prowadzenia i zakończenia (2-3 lata).

Liczba postępowań, prowadzonych przez prokuratury w ostatnich latach świadczy o ograniczonej skali zjawiska. W latach 2012-2013 wszczęto 122 postępowań przygotowawczych, a w 2014r. – 65, w tym 61 z art. 189a§1 kk i 4 z art. 189a§2 kk .

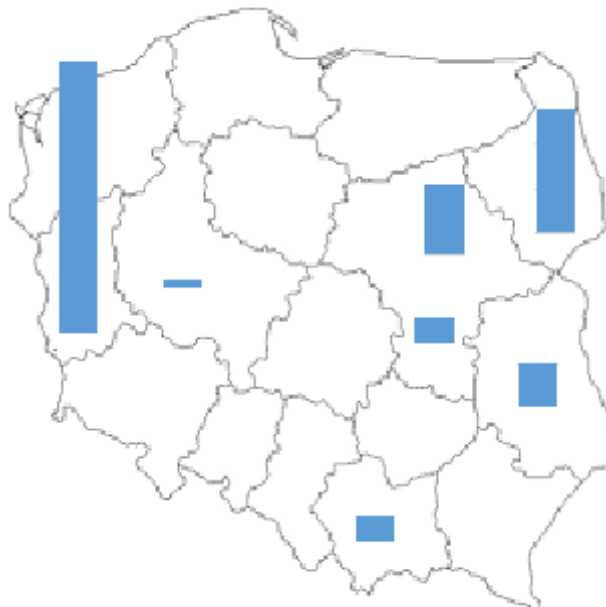
W roku 2014 zakończono 64 postępowania przygotowawcze, z czego w 15 przypadkach wniesiono akt oskarżenia, co stanowi 23,4% zakończonych spraw. Odsetek ten, podobnie jak w latach poprzednich (33,82% w 2012r., 34,21% w 2013r.) trudno uznać za satysfakcjonujący. Jest on jednak zbliżony do ogólnych statystyk w sprawach karnych – w 2014r. 26,9% postępowań w sprawach karnych zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia.

W 2014 roku umorzono 19 spraw, w tym najwięcej - 13 na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. (czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia), zaś 4 sprawy na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. (czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa). Wymienione podstawy prawne umorzeń wskazują, że handel ludźmi stwarza organom ścigania i prokuraturze istotne trudności dowodowe. Znacznie mniejsza liczba postępowań przygotowawczych została umorzona z powodu niewykrycia sprawców (art. 322 § 1 k.p.k.) i ze względu na fakt, że postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo, wcześniej wszczęte, toczy się (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.) – w 2014r. tylko po jednej sprawie.

Liczba przestępstw, **stwierdzonych przez Policję w 2014r. wyniosła 76**. W sprawach tych zidentyfikowano 50 pokrzywdzonych i ustalono 11 podejrzanych. Najwięcej przypadków handlu ludźmi stwierdzono w województwie lubuskim, niemal wszystkie dotyczyły eksploatacji seksualnej.

woj. lubuskie – 31
woj. podlaskie – 14
m. st. Warszawa - 8
woj. lubelskie – 5
woj. małopolskie – 3
woj. mazowieckie – 3
woj. wielkopolskie – 1

CBŚP - 11

Wykrywalność tej kategorii przestępstw w 2014r. utrzymuje się na stale wysokim poziomie i wynosi 94,7%. Mimo to w stosunku do roku 2013 odnotowany został spadek o 4,8%, wykrywalność w tym czasie wynosiła 99,5%.

Jako, że nadal w Polsce najczęstszą formą wykorzystania ofiar handlu ludźmi jest **eksploatacja w prostytucji**, w niniejszym raporcie prezentowane są także statystyki, dotyczące zmuszania do prostytucji (art. 203 kk³) i przestępstw okołoprostytycyjnych – stręczycielstwo, sutenerstwo, kuplerstwo (art. 204 kk⁴). Ma to związek z faktem, że niekiedy na etapie gromadzenia materiału dowodowego podejmowana jest decyzja o zmianie kwalifikacji czynu. Sprawa o zmuszanie do prostytucji jest, z punktu widzenia prowadzenia sprawy, gromadzenia dowodów, przesłuchiwanie świadków, formułowania zarzutów, czy też udowadniania przestępstwa, mniej skomplikowana w przeprowadzeniu i znacznie mniej wieloznaczna, niż sprawa o handel ludźmi. Co nie zmienia faktu, że osoby pokrzywdzone z art. 203 lub 204 kk mogą być również ofiarami handlu ludźmi, choć nie zawsze same zdają sobie z tego sprawę.

W przypadku przestępstw z art. 204 kodeksu karnego brak jest pokrzywdzonych, indywidualnie określonych z imienia i nazwiska.

³ Art. 203. Kto, przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

⁴ Art. 204.

§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, nakłania inną osobę do uprawiania prostytucji lub jej to ułatwia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto czerpie korzyści majątkowe z uprawiania prostytucji przez inną osobę.

§ 3. Jeżeli osoba określona w § 1 lub 2 jest małoletnim, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

	art. 203 kk	art. 204 kk
liczba przestępstw stwierdzonych	31	264
liczba podejrzanych	14	162
liczba pokrzywdzonych	30	-

W 2014 roku najwięcej przestępstw łącznie z art. 203 i 204 kk stwierdziły jednostki w województwie śląskim i małopolskim (po 28 przypadków). W statystykach ujęte są również działania Centralnego Biura Śledczego Policji, które w 2014r. stwierdziło łącznie 57 przestępstw – 3 z art. 203 kk i 54 z art. 204 kk.

W 2014r. Straż Graniczna, w 11 postępowaniach, zidentyfikowała 48 osób jako potencjalne ofiary handlu ludźmi, z czego prawie 71% było wykorzystywanych do pracy przymusowej i w niewolnictwie domowym – 34 osoby. Wśród tych 48 osób, większość – 44 to cudzoziemcy. Warto podkreślić, że cudzoziemskie ofiary handlu ludźmi przeważnie przybywały do Polski legalnie.

Z dniem 1 maja 2014r. weszły w życie przepisy nowej ustawy o cudzoziemcach, które m.in. znowelizowały ustawę z dn. 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, dając Straży Granicznej wynikającą wprost legitymację do rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw handlu ludźmi i niewolnictwa oraz ścigania ich sprawców, co koresponduje z zadaniami, które realizowane były przez Straż Graniczną od lat. Teraz jednak, w trakcie wykonywanych czynności, funkcjonariusze SG nie mają już obowiązku wykazywania zbiegu handlu ludźmi z przestępstwami transgranicznymi (np. nielegalną migracją czy fałszerstwem dokumentów).

Nie ulega wątpliwości, że handel ludźmi do pracy przymusowej jest zjawiskiem towarzyszącym migracjom zarobkowym. W związku z tym poniżej prezentowane są podstawowe dane, dotyczące zatrudnienia cudzoziemców, a także nielegalnego pobytu i pracy bez zezwolenia.

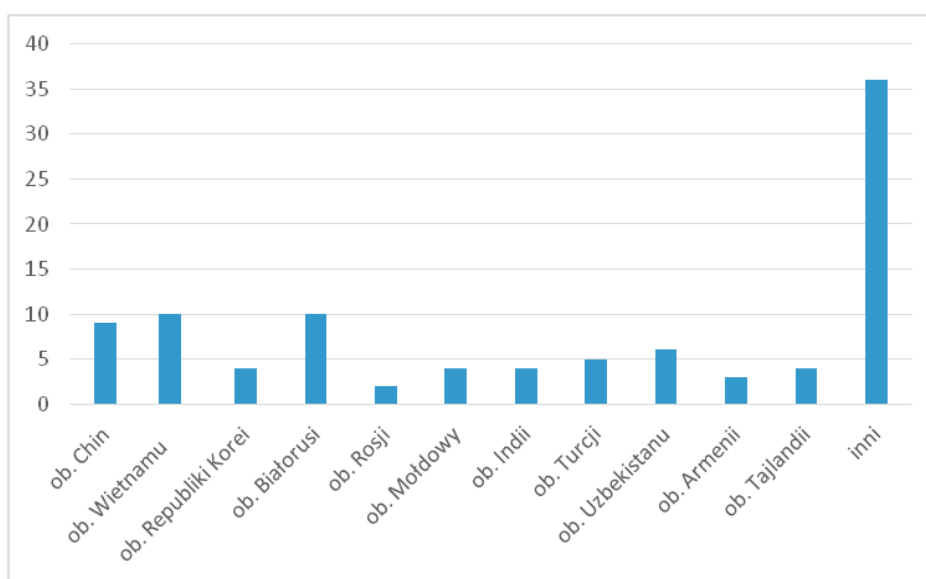
Straż Graniczna przeprowadza kontrole legalności pobytu cudzoziemców na terytorium RP oraz legalności wykonywania przez nich pracy. W 2014r. Straż Graniczna objęła 1521 podmiotów kontrolami legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców, prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców, powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom. W ich ramach skontrolowano 6 789 cudzoziemców i w 1804 przypadkach stwierdzono nielegalne wykonywanie pracy lub prowadzenie działalności gospodarczej.

W zakresie kontroli legalności zatrudnienia Straż Graniczna współpracuje przede wszystkim z Państwową Inspekcją Pracy oraz Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. **W 2014r. w ramach działań dotyczących legalności zatrudnienia cudzoziemców inspektorzy pracy przeprowadzili 84 wspólne kontrole ze Strażą Graniczną** (w 2013r. – 91) oraz 36 kontroli na wniosek tej formacji (w 2013r. – 34). Do Straży Granicznej skierowano 208 powiadomień o przypadkach nielegalnego wykonywania pracy przez cudzoziemców, które ujawniła Państwowa Inspekcja Pracy (w 2013r. – 180).

Ponadto, Państwowa Inspekcja Pracy, w ramach prowadzonych przez siebie kontroli, przeprowadziła w 2014r. 2240 kontroli legalności zatrudnienia i wykonywania pracy przez cudzoziemców (2026 kontroli w 2013r.). Ogółem skontrolowano 2088 podmiotów, w których wykonywało pracę 15,7 tys. cudzoziemców ze 117 państw (w 2013 r. – 13,6 tys.).

Podobnie jak w latach ubiegłych, naruszenia prawa w zakresie badanych zagadnień wykazała co druga kontrola, przy czym nielegalne wykonywanie pracy przez cudzoziemców (np. bez ważnej wizy lub innego dokumentu uprawniającego do pobytu na terytorium RP bądź bez wymaganego zezwolenia na pracę albo na innym stanowisku lub na innych warunkach niż określone w zezwoleniu) ujawniono w 193 (9,2%) podmiotach skontrolowanych (w 2013r. – w 12%). Łącznie inspektorzy pracy wykazali nielegalne zatrudnienie i wykonywanie pracy przez 873 cudzoziemców (5,6% objętych kontrolą), o 77% więcej takich przypadków niż w 2013r.

Ujawniono nielegalną pracę obywateli 31 państw - największą grupę nielegalnie zatrudnionych cudzoziemców stanowili obywatele Ukrainy – 776 osób (8,1% obywateli Ukrainy objętych kontrolą, 89% ogółu nielegalnie zatrudnionych cudzoziemców w Polsce). W dalszej kolejności ujawnione przypadki nielegalnej pracy obejmowały obywateli Białorusi oraz krajów dalekowschodnich.

Zjawisko nielegalnego zatrudnienia cudzoziemców w największym stopniu dotyka dużych aglomeracji miejskich. W 2014r. największe nasilenie nielegalnej pracy cudzoziemców wystąpiło w województwach: pomorskim (208 przypadków), dolnośląskim (159), mazowieckim (133) i śląskim (114).

W 2014 roku odnotowano znacznie mniejszą liczbę przypadków powierzania pracy cudzoziemcom, których pobyt na terytorium Polski był nielegalny - dotyczyło to jedynie 13 osób (w 2013r. – 19). Ponadto w trakcie 66 kontroli wykazano nieprawidłowości, polegające na niezyskaniu od 251 cudzoziemców ważnego dokumentu uprawniającego do pobytu na terytorium RP lub nieprzechowywaniu kopii tego dokumentu (w 2013r. takie naruszenia stwierdzono podczas 55 kontroli i dotyczyły one 165 cudzoziemców).

Analogicznie jak w poprzednich latach najczęstszą nieprawidłowością był brak wymaganego zezwolenia na pracę, który dotyczył 76% cudzoziemców nielegalnie wykonujących pracę (w 2013r. – 61%).

W porównaniu z poprzednimi latami zwiększyła się skala ujawnionych nieprawidłowości w zakresie wypłacania cudzoziemcom wynagrodzeń w kwocie nie niższej niż określona w zezwoleniu na pracę – w 2014 roku łączna kwota niewypłaconych cudzoziemcom wynagrodzeń z tego tytułu wyniosła ponad 454 tys. zł (wobec 341 tys. zł w 2013r.).

Niepokojące jest często ujawniane nielegalne wykonywanie pracy przez cudzoziemców za pośrednictwem agencji zatrudnienia, w tym agencji pracy tymczasowej.

PODEJRZANI / OSKARŻENI O HANDEL LUDŹMI/ SKAZANI

Zgodnie z danymi **Prokuratury Generalnej** w 2014r. odnotowano 28 oskarżonych z art. 189a §1-2 k.k.⁵ - (47 w 2013r.), w tym 21 Polaków i 7 Bułgarów.

Zgodnie z danymi, będącymi w dyspozycji **Policji**, liczba podejrzanych w 2014r. wynosiła 11 osób (w poprzednich dwóch latach było to po 23 podejrzanych). Wśród podejrzanych, 10 było obywatelami Polski, w tym jeden nieletni, i 1 obywatel Bułgarii. 10 podejrzanych zostało objętych aktem oskarżenia, a w toku postępowań przygotowawczych 4 podejrzanych aresztowano.

Zgodnie z danymi **Ministerstwa Sprawiedliwości** za 2014r., z art. 189a§1 i 189a§2kk – osądzono ogółem 21 osób, w tym **skazano 17 osób**, z których 15 było już poprzednio karanych. Wszystkie 17 osób zostało skazanych na karę pozbawienia wolności, w tym:

- 5 – do lat 2 (w tym 3 warunkowo),
- 5 – na 3 lata ,
- 7 – na okres 3do 5 lat,
- 3 – dodatkowo ukarane zostały grzywną.

Spośród 17 skazanych, jedna osoba została skazana za przygotowania do handlu ludźmi (189a§2 kk), co pokazuje, że nie jest to martwy przepis. Wszyscy skazani to mężczyźni. 4 osoby uniewinniono.

⁵ Art. 189a § 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5

NOWE ROZWIĄZANIA PRAWNE, WSPIERAJĄCE PRZECIWDZIAŁANIE HANDLOWI LUDŹMI

28 listopada 2014r. przyjęto **ustawę o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka** (wejście w życie 07.04.2015r.) Ustawa określa środki ochrony i pomocy w trzech kategoriach:

- ochrona na czas czynności procesowych,
- ochrona osobista,
- pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu.

Ustawa wprowadziła też istotne zmiany w zakresie ochrony osób oraz w kodeksie postępowania karnego m.in. w kwestiach związanych z obowiązkiem pouczenia pokrzywdzonego o przysługujących mu uprawnieniach procesowych (art. 300§2 kpk).

W 2014 roku weszła w życie ustawa z dnia 13 czerwca 2013r. *o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego* oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013r. w **sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego**.

Ustawa wprowadza zasadę jednorazowego przesłuchania pokrzywdzonych/świadków w przyjaznych pokojach przesłuchań, do osiemnastego roku życia w sytuacjach kiedy istnieje obawa, że przesłuchanie w zwykłym trybie mogłoby negatywnie wpłynąć na ich psychikę. Zasada ta stosowana jest w stosunku do pokrzywdzonych do 18 roku życia, przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przeciwko rodzinie i opiece, w sprawach o przestępstwa, popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, ofiar handlu ludźmi oraz dorosłe ofiary przestępstw seksualnych.

Co istotne, małoletniego należy przesłuchiwać wyłącznie wtedy, gdy jego zeznania mogą być istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Dziecko pokrzywdzone przestępstwem może więc w określonych sytuacjach w ogóle nie brać udziału w postępowaniu karnym. Nowelizacja Kodeksu postępowania karnego wprowadziła także obowiązek ustanowienia obrońcy dla podejrzanego w celu jego ewentualnego udziału w przesłuchaniu dziecka oraz nakaz utrwalenia przesłuchania w formie audio/video.

Ustawa zakłada utworzenie przyjaznych pokoi przesłuchań w sądach lub w innych podmiotach, na obszarze właściwości danego sądu. Wprowadzono także przepisy przejściowe, zgodnie z którymi, jeżeli na obszarze właściwości sądu nie ma takiego pomieszczenia, przesłuchania tej szczególnej grupy świadków mogą być przeprowadzane w innym miejscu, nie dłużej niż do dnia 27 lipca 2015r. Po tej dacie wszystkie przesłuchania w trybie art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego muszą odbywać się w przyjaznych pokojach przesłuchań. W terminie do dnia 27 stycznia 2015r. można odstąpić od rejestracji obrazu i dźwięku z przesłuchania, jeżeli organ przeprowadzający przesłuchanie nie dysponuje urządzeniem rejestrującym.

Wspomniane powyżej rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości określa sposób przygotowania małoletniego świadka/pokrzywdzonego do przesłuchania i warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do jego przeprowadzenia.

Zmiany w w/w aktach prawnych są konsekwencją implementacji przepisów Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW.

1 maja 2014r. weszła w życie [ustawa z dnia 12 grudnia 2013r. o cudzoziemcach](#), wprowadzająca istotne zmiany w odniesieniu do kwestii legalizacji pobytu cudzoziemców - ofiar handlu ludźmi.

Zmiany są zgodne z regulacjami Unii Europejskiej, przede wszystkim z zapisami *Dyrektywy Rady 2004/81/WE z dnia 29 kwietnia 2004r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami* oraz *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego oraz Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępującej decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW*.

W nowej ustawie, kwestie legalizacji pobytu czasowego dla ofiar handlu ludźmi zarówno w ramach „czasu na zastanowienie”, jak i w ramach podjętej współpracy z organami ścigania, zostały uregulowane w rozdziale 9 pt. „Pobyt na terytorium RP cudzoziemców będących ofiarami handlu ludźmi”.

[Pobyt czasowy w ramach „czasu na zastanowienie”](#)

W świetle ustawowych zapisów cudzoziemcowi, w stosunku do którego istnieje domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115§22 kodeksu karnego, wydaje się zaświadczenie potwierdzające istnienie tego domniemania (art. 170 uoc). Pobyt cudzoziemca uważa się za legalny przez okres ważności wydanego mu zaświadczenia (art. 171 ust 1 uoc) tj. przez okres 3 miesięcy od dnia wydania zaświadczenia (lub 4 miesięcy, jeśli cudzoziemiec jest osobą małoletnią) - art. 172 ust 2 uoc. Zgodnie z art. 172 ust 1 uoc zaświadczenie wydaje cudzoziemcowi organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo, o którym mowa w art. 189a§1 kk tj. przestępstwo handlu ludźmi. Organ wydający zaświadczenie jest zobowiązany do powiadomienia o tym fakcie Ministra Spraw Wewnętrznych (art. 174 uoc). W praktyce oznacza to, że organami upoważnionymi do wydawania przedmiotowego zaświadczenia są: Policja (pion kryminalny), Straż Graniczna (pion operacyjno-śledczy) lub prokurator prowadzący postępowanie. Pobyt cudzoziemca na podstawie zaświadczenia przestaje uważać się za legalny z chwilą odnotowania przez Ministra SW w rejestrze, że cudzoziemiec aktywnie, dobrowolnie i z własnej inicjatywy ponownie nawiązał kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa handlu ludźmi (art. 171 ust 2 uoc).

O powyższych postanowieniach cudzoziemiec jest pouczany na piśmie w języku dla niego zrozumiałym przez organ wydający przedmiotowe zaświadczenie (art. 173 uoc).

Oprócz legalnego pobytu zaświadczenie uprawnia ofiarę handlu ludźmi również do:

- otrzymania świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego, zgodnie z art. 5a ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej;
- niezwłocznego zwolnienia ze strzeżonego ośrodka lub aresztu dla cudzoziemców (art. 406 ust 1 pkt 4 uoc).

Ponadto, cudzoziemiec przebywający na terytorium RP na podstawie zaświadczenia nie może zostać zobowiązany do powrotu (art. 303 ust 1 pkt 12 uoc), a w przypadku, gdyby decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu była wcześniej wydana, nie może zostać wykonana (art. 330 ust 1 pkt 5 uoc). Wykonaniu nie podlegają również tego rodzaju decyzje wydawane przez organy innych państw członkowskich (art. 386 pkt 3b uoc). Przez okres ważności zaświadczenia, zawieszono jest także obowiązywanie wpisu danych ofiary w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany (art. 437 ust. 1 pkt 4 uoc).

Pobyt czasowy w związku z podjęciem współpracy z organem ścigania

Zgodnie z art. 176 uoc zezwolenie na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi (tj. na okres co najmniej 6 miesięcy - art. 177 uoc), udziela się cudzoziemcowi, jeżeli łącznie spełnia następujące warunki:

- przebywa na terytorium RP;
- podjął współpracę z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi;
- zerwał kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa handlu ludźmi.

Zezwolenie na pobyt czasowy udziela cudzoziemcowi na jego wniosek wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca, w drodze decyzji (art. 104 uoc).

Cudzoziemiec przebywający na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ma prawo do:

- zwolnienia z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę, zgodnie z art. 87 ust 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- korzystania z nauki m.in. w publicznych szkołach dla dorosłych, publicznych szkołach policealnych, publicznych szkołach artystycznych, publicznych placówkach oraz publicznych zakładach kształcenia nauczycieli zgodnie z art. 94a ust 2 pkt 11 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty;
- otrzymania świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego - art. 5a ustawy o pomocy społecznej;
- niezwłocznego zwolnienia ze strzeżonego ośrodka lub aresztu dla cudzoziemców (art. 406 pkt 4uoc).

Ponadto, cudzoziemiec przebywający na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi, nie może zostać zobowiązany do powrotu (art. 303 ust 1 pkt 5 uoc). Upřednio wydana w te sprawie decyzja wygasa z mocy prawa (art. 306 pkt 2 uoc), a toczące się postępowanie ulega zawieszeniu (art. 305 ust 1 uoc). Decyzja o zobowiązaniu ofiary do powrotu nie podlega wykonaniu także w przypadku gdy wydaje ją organ innego państwa członkowskiego (art. 386 pkt 2 uoc).

Dane ofiar, którym udzielono przedmiotowego zezwolenia, nie są umieszczane w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium RP jest niepożądany, a w przypadku ich umieszczenia są one usuwane (art. 436 ust 1 pkt 5 i ust 2 uoc).

Zezwolenie na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi cofa się m.in. w przypadku, gdy ustał cel pobytu ze względu, na który zezwolenie zostało udzielone lub gdy cudzoziemiec przestał spełniać wymogi, niezbędne do udzielenia zezwolenia ze względu na deklarowany cel pobytu, w szczególności gdy cudzoziemiec zaprzestał współpracy z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi, lub jeżeli postępowanie to zostało zakończone (art. 180 pkt 1 uoc). Zezwolenie może być również cofnięte gdy wystąpi jedna z poniższych okoliczności:

- wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego;
 - w postępowaniu w sprawie udzielania cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy:
 - złożył on wniosek zawierający nieprawdziwe dane osobowe lub fałszywe informacje lub dołączył do niego dokumenty zawierające takie dane lub informacje
- lub
- zeznał on nieprawdę lub zataił prawdę albo podrobił lub przerobił dokument w celu użycia go jako autentycznego lub takiego dokumentu używał jako autentycznego (art. 180 pkt 2 uoc).

Pobyt stały

Oprócz pobytu czasowego, ustawa o cudzoziemcach przewiduje dla ofiar handlu ludźmi również możliwość pobytu stałego. Zgodnie z brzmieniem art. 195 ust 1 pkt 5 uoc, zezwolenia na pobyt stały udziela się cudzoziemcowi na czas nieoznaczony na jego wniosek, jeżeli jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 kk i:

- przebywał na terytorium RP bezpośrednio przed złożeniem wniosku o udzielenie mu zezwolenia na pobyt stały przez okres nie krótszy niż 1 rok na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi,
- współpracował z organami ścigania w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi,
- ma uzasadnione obawy przed powrotem do państwa pochodzenia, potwierdzone przez prokuratora prowadzącego postępowanie w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi.

Inne uprawnienia ofiar handlu ludźmi wynikające z ustawy o cudzoziemcach.

a) wydanie polskiego dokumentu tożsamości - art. 260 ust 1 pkt 2 uoc:

Cudzoziemcowi (ofierze handlu ludźmi) może być wydany polski dokument tożsamości, jeśli spełni poniższe warunki:

- przebywa na terytorium RP na podstawie zaświadczenia potwierdzającego domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi,
- nie posiada dokumentu podróży i nie jest możliwe otrzymanie przez niego innego dokumentu potwierdzającego tożsamość,
- złoży wniosek o wydanie takiego dokumentu - przy czym składając wniosek jest zwolniony z obowiązku przedstawienia ważnego dokumentu podróży lub innego dokumentu potwierdzającego tożsamość (art. 231 ust 4 uoc).

Polski dokument tożsamości jest ważny przez okres 1 roku od dnia wydania (art. 262 uoc) i w okresie swojej ważności potwierdza tożsamość cudzoziemca podczas jego pobytu na terytorium RP lecz nie potwierdza jego obywatelstwa. W związku z tym, nie uprawnia do przekraczania granic (art. 261 ust 1 i 2 uoc).

b) sfinansowanie pomocy w dobrowolnym powrocie - art. 334 ust 2 pkt 3 uoc:

Pomoc w dobrowolnym powrocie może być udzielona cudzoziemcowi, przebywającemu na terytorium RP na podstawie zaświadczenia potwierdzającego domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi lub zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi.

1 maja 2014r. weszło także w życie **rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 16 kwietnia 2014r. w sprawie wzoru zaświadczenia potwierdzającego domniemanie, że cudzoziemiec jest ofiarą handlu ludźmi.**

W ubiegłym roku wydano **22 zaświadczenia**, zarejestrowane przez Ministra Spraw Wewnętrznych w krajowym zbiorze rejestrów, ewidencji i wykazu w sprawach cudzoziemców prowadzonym przez szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

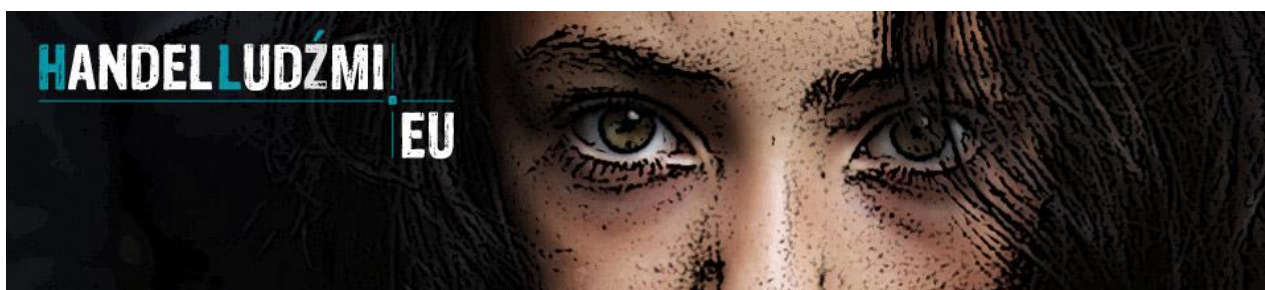
Nowe rozwiązania dla placówek dyplomatycznych

Ministerstwo Spraw Zagranicznych, wypełniając zalecenia OBWE, dotyczące zapobiegania przypadkom pracy niewolniczej prywatnych pomocy domowych zatrudnianych przez obcych dyplomatów opracowało (we współpracy z zainteresowanymi organizacjami społecznymi i międzynarodowymi) i wdrożyło w 2014r. nowe procedury zatrudniania pomocy domowych przez członków misji dyplomatycznych, urzędów konsularnych i przedstawicielstw organizacji międzynarodowych. Dyplomaci, zamierzający zatrudnić pomoc domową muszą podpisać z nią umowę, która ma zagwarantować ochronę pracownika nie mniejszą niż wynikająca z Kodeksu Pracy, w tym wynagrodzenie równe lub większe niż minimalna płaca w RP, uiszczać składki na ubezpieczenia zdrowotne i społeczne, zapewnić opiekę lekarską, przelewać wynagrodzenie na konto bankowe zatrudnionej pomocy domowej.

Pomoce domowe otrzymują już przed przyjazdem do Polski informacje o swoich prawach i obowiązkach w RP od konsula, a następnie przynajmniej raz w roku spotykają się bezpośrednio z pracownikiem Protokołu Dyplomatycznego MSZ. Mają wówczas możliwość przekazania informacji na temat warunków pracy w Polsce oraz uzyskać wiedzę na temat możliwości otrzymania niezbędnego wsparcia w przypadku naruszania ich praw pracowniczych.

www.handelludźmi.eu

Portal www.handelludźmi.eu został uruchomiony w sierpniu 2013r. Strona funkcjonuje w dwóch wersjach językowych – polskiej i angielskiej i można na niej znaleźć szereg informacji nt. przeciwdziałania zjawisku handlu ludźmi, ochrony i wsparcia ofiar, struktury instytucjonalnej, bazę aktów prawnych dot. handlu ludźmi, a także statystyki, publikacje, ciekawostki oraz opisy prowadzonych projektów. Portal jest na bieżąco aktualizowany. W 2014r. odnotowano łącznie 165 712 wejść na stronę www.handelludźmi.eu. Portal posiada również swój odpowiednik w serwisie społecznościowym www.facebook.com/handelludźmi, gdzie liczba „polubień” zwiększyła się z 92 w styczniu do 277 w grudniu 2014r.

Konkurs na komiks o handlu ludźmi

18 października 2013r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych ogłosiło kolejną, trzecią już edycję konkursu na utwór, związany z handlem ludźmi. Tym razem uczestnicy mieli za zadanie zmierzyć się z formą twórczości, jaką jest komiks, a tematem przewodnim było wykorzystanie do pracy przymusowej. Konkurs został objęty patronatem Ministra Spraw Wewnętrznych. Do Ministerstwa napłynęło 297 prac, spośród których wybrano cztery najlepsze. Pierwsze miejsce uzyskała praca pt. „Ekonomia młodości” autorstwa Anny Matwiejczyk, drugie – komiks pt. „Krzysztof”, wykonany przez Jana Piotrowskiego, a dwa wyróżnienia przypadły autorom prac pt. „Dzień, który zniszczył czyjś świat” (Michał Goliśzewski - rysunki i Mateusz Warmuz - scenariusz) i „To miała być tylko wakacyjna praca” (Anna Bednarek). Druk zwycięskich komiksów został zaplanowany na 2015r.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Przedstawiciel MSW uczestniczy w pracach **Grupy Zadaniowej Rady Państw Morza Bałtyckiego ds. Handlu Ludźmi (TF-THB CBSS)**. W wyniku prac TF-THB CBSS na ww. konferencji powstały i zostały opublikowane rekomendacje „Jak Wzmocnić Wsparcie Udzielane Ofiarom Handlu Ludźmi w Regionie Morza Bałtyckiego”.

Ponadto, Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi MSW aktywnie uczestniczył w projekcie „ADSTRINGO – Przeciwdziałanie handlowi ludźmi do pracy przymusowej poprzez usprawnienie współpracy, diagnozę problemów i wzmocnienie systemowego podejścia”, w ramach którego odbywały się spotkania regionalne oraz spotkanie krajowe, na którym zostały przedstawione zalecenia dla państw i przedsiębiorstw w celu zapobiegania handlowi ludźmi do pracy przymusowej.

W kwietniu 2014r. w Warszawie odbyła się debata okrągłego stołu, będąca kontynuacją działań krajowych w odniesieniu do raportu **Grupy ekspertów do spraw działań przeciwko handlowi ludźmi (GRETA)** i rekomendacji Komitetu Stron w zakresie implementacji przez Polskę Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi. Debata została zorganizowana z inicjatywy Rady Europy przy wsparciu Biura Rady Europy w Warszawie i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Celem spotkania była dyskusja nad sposobami realizacji rekomendacji, które powstały w wyniku procedury oceny Polski jako Państwa-Strony ww. Konwencji, obejmującej m.in. wizytę w Polsce GRETA w kwietniu 2012r. W drugiej połowie 2015r. odbędzie się II etap ewaluacji wdrażania rekomendacji GRETA.

W marcu 2014r. pani Myria Vassiliadou, Koordynator **Unii Europejskiej** ds. Handlu Ludźmi złożyła wizytę w Polsce. Podczas spotkania z przedstawicielami instytucji administracji publicznej, ośrodków naukowych, a także organizacji pozarządowych, zajmujących się handlem ludźmi omówiono m.in. kwestię pełnej, praktycznej implementacji prawa unijnego, tj. Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępującej decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW, jak również znaczenie Strategii UE na rzecz wyeliminowania handlu ludźmi na lata 2012-2016.

REALIZOWANE PROJEKTY

W 2014 roku, Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi Departamentu Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych rozpoczął realizację dwóch projektów, współfinansowanych z Funduszy Norweskich w ramach programu „Schengen i sprawy wewnętrzne”.

Projekt **Poprawa zdolności Polski do walki z handlem ludźmi**, ma na celu poprawę bezpieczeństwa obywateli Polski, którzy mogą paść ofiarą handlu ludźmi poprzez działania edukacyjne i informacyjne kierowane w szczególności do grup szczególnie zagrożonych wykorzystaniem. Zagrożenie to dotyczy przede wszystkim ludzi młodych, pochodzących z regionów o wysokim bezrobociu, rozważających podjęcie pracy za granicą.

Projekt obejmuje szereg działań informacyjnych i edukacyjnych mających zwiększyć ogólną świadomość zagrożeń związanych z handlem ludźmi i wyjazdami do pracy za granicę, a także wyposażyć osoby szczególnie zagrożone niebezpieczeństwem wykorzystania w kompetencje, które pomogą im się obronić i uzyskać należną im pomoc. W ramach projektu zorganizowana zostanie kampania społeczna dotycząca zagrożeń związanych z handlem ludźmi. Kampania obejmie swoim zasięgiem województwa o najwyższym poziomie migracji poza granice kraju. Dodatkowo przygotowane zostaną materiały edukacyjne dla uczniów, wystawy mobilne dotyczące handlu ludźmi i wykłady prowadzone przez ekspertów Rady Europy dla studentów.

W roku 2015 zostanie przeprowadzone ogólnopolskie badanie świadomości zagrożeń związanych z handlem ludźmi i wyjazdami do pracy za granicę. Wyniki badania będą stanowiły diagnozę stanu wiedzy na temat handlu ludźmi oraz skłonności do podejmowania ryzykownych zachowań wśród Polaków. Będą również podstawą do planowania przyszłych działań prewencyjnych. Badanie w znacznej części będzie powtórzeniem badania świadomości handlu ludźmi zrealizowanego przez Ambasadę Wielkiej Brytanii w roku 2010, co pozwoli również na uchwycenie trendów i ocenę skuteczności dotychczasowych działań profilaktycznych.

Projekt prowadzony jest w partnerstwie z Radą Europy.

Projekt **Poprawa współpracy w zakresie krajowych struktur, powołanych do walki z handlem ludźmi** jest realizowany przez Zespół ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi i Międzynarodową Organizację ds. Migracji – IOM, jako partnera projektu.

Celem projektu jest utworzenie wojewódzkich struktur współpracy do przeciwdziałania handlowi ludźmi, w oparciu o doświadczenia, płynące z utworzenia w 2010r. pierwszego zespołu regionalnego - mazowieckiego Zespołu ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.

W skład Zespołów wojewódzkich wchodzi przedstawiciele różnych instytucji publicznych, organów ścigania i organizacji pozarządowych na szczeblu regionalnym. Udział przedstawicieli poszczególnych instytucji

uzależniony jest od decyzji wojewody. W pracach dotychczas powołanych zespołów udział biorą, przede wszystkim, przedstawiciele urzędów wojewódzkich, Policji, Straży Granicznej, prokuratur, inspekcji pracy, urzędów pracy, samorządów, kuratoriów oświaty i placówek oświatowych oraz organizacji pozarządowych.

Przedstawiciele instytucji uczestniczących w pracach zespołów regionalnych zwiększają efektywność swoich działań poprzez bieżącą wymianę informacji oraz koordynację wszelkich podejmowanych przedsięwzięć, w tym o charakterze prewencyjnym.

Tym samym, jednym z efektów projektu będzie lepsze zarządzanie programami profilaktycznymi, bowiem wiedza i doświadczenie członków zespołów, a także ich znajomość regionu ułatwią podejmowanie konkretnych działań, skierowanych do konkretnych grup osób. Te działania winny być wspierane diagnozami i analizami potencjalnych zagrożeń, związanych z handlem ludźmi, prowadzonymi przez Zespół.

Utworzenie sieci zespołów regionalnych może stanowić podstawę dla stworzenia w przyszłości regionalnego mechanizmu ukierunkowanej pomocy dla ofiar handlu ludźmi.

Do końca roku 2014 powstało już 5 takich zespołów:

- mazowiecki – w październiku 2010r.;
- lubuski – 19 maja 2014r.;
- lubelski - 7 października 2014r.;
- podlaski - 7 października 2014 r.;
- zachodniopomorski – 24 listopada 2014r.

TYLKO 1 NA 100 OSÓB DOTKNIĘTYCH
HANDLEM LUDŹMI
POSZUKUJE POMOCY!

